

Література

1. Виноградов В. В. О языке художественной прозы. Избранные труды. М. : Наука, 1980. 360 с.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Изд. 7-е. М. : Издатель ЛКИ. 2010. 264 с.
3. Выготский Л. С. Мышление и речь. URL: <https://iknigi.net/avtor-lev-vygotskiy-vygodskiy/127487-myshlenie-i-rech-lev-vygotskiy-vygodskiy/read/page-12.html>
4. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс. URL: <https://studfile.net/preview/1806336/page:3/>
5. Лотман Ю. М. Семiosфера. URL: https://edu.vsu.ru/pluginfile.php?file=%2F193961%2Fmod_resource%2Fcontent%2F1%2F%D0%9B%D0%BE%D1%82%D0%BC%D0%B0%D0%BD%20%D0%AE.%D0%9C.%20%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%B8%20%D0%B2%D0%B7%D1%80%D1%8B%D0%B2.pdf

В статье представлено краткое описание понятия языковой личности, а также объясняется ее этнокультурный аспект как обязательный. Обосновывается положение о том, что особенности речевого поведения языковой личности, обусловленные деятельностью ее языкового сознания, базирующегося на конкретной языковой картине мира и подпадающего под действие ряда константных и переменных факторов, всегда проявляется в этно-специфическом характере речевой деятельности.

Ключевые слова: речевая деятельность, речевое поведение, языковое сознание, языковая картина мира, языковая личность, этнокультурная специфика.

The article provides a brief description of the concept of linguistic personality and explains its ethno cultural aspect as mandatory. It argues that the peculiarities of speech behavior of a linguistic personality, determined by the activity of its linguistic consciousness entrenched in a definite linguistic picture of the world and affected by a number of constant and variable factors, are always manifested in ethno specific character of speech activity.

Keywords: speech activity, speech behavior, language consciousness, language picture of the world, language personality, ethno cultural specificity.

В. В. ГАНЕЧКО

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА ЗА ЧАСІВ COVID-19: НОМІНАТИВНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються термінологічні лексичні засоби, що актуалізувалися в українській, англійській та німецькій мовах під час виникнення та розповсюдження нової коронавірусної інфекції. Слова й вирази, що асоціюються з пандемією, можна поділити на три семантичні групи: назви захворювання та вірусу, найменування захисних засобів та видів безпечної поведінки задля уникнення інфікування, позначення нових форм життєдіяльності в умовах обмеженого пересування. Автор більш детально зупиняється на назві вірусу та хвороби і зазначає, що у досліджуваних мовах окрім офіційного англomовного терміну COVID-19 широко використовуються описові конструкції та скорочені назви захворювання.

Ключові слова: коронавірус, COVID-19, номінація, акронім, аббревіатура, запозичення, термін.

Мова завжди зазнає впливів з боку предметів і явищ навколишньої дійсності, що повсякчас з'являються і потребують найменування, тобто опису мовними засобами. Спосіб називання покликаний перш за все забезпечити успішну реалізацію мисленнєво-комунікативних потреб та намірів представника кожної етнічної спільноти [1].

Нова коронавірусна інфекція, що вперше була зафіксована в кінці 2019 р., стала справжнім випробуванням для всього світу і змінила звичний устрій життя. На 17 жовтня 2020 р. у 189 країнах світу офіційно було зареєстровано більше 39 млн. хворих на COVID-19, але ВОЗ повідомляло, що кількість інфікованих насправді може нараховувати близько

800 млн. Минуло декілька місяців з моменту виявлення перших випадків захворювання доки вченим вдалося з'ясувати природу вірусу, атрибутувати його та найменувати.

Пандемія, спричинена коронавірусною хворобою, вплинула не тільки на життя народів усього світу, але й на їхні мови. До активного вокабуляру мовців увійшли такі актуалізовані слова та вирази, як укр. *маска, карантин, пандемія, соціальна дистанція, протиепідемічні заходи* тощо. “Коронавірусну” термінологію умовно можна поділити на декілька семантичних груп:

- 1) назви хвороби та вірусу (*коронавірус, COVID-19* та ін.);
- 2) найменування захисних засобів та способів уникнення інфікування (напр., *захисна маска, дезінфікуючий засіб, санітайзер, захисні рукавички, соціальна/безпечна дистанція* тощо);
- 3) позначення нових форм життєдіяльності в умовах пандемії (*карантин, дистанційне навчання, дистанційний режим роботи, локдаун, самоізоляція* та ін.).

Цікаво, що англійським словом 2020 року експерти словнику Collins визнали *lockdown*, що походить від тюремної лексики і використання якого збільшилося з чотирьох тисяч у 2019 р. до чверті мільйона [2]. Окрім локдауну до топ-10 увійшли й інші слова та словосполучення, що мають відношення до пандемії коронавірусної інфекції, а саме *coronavirus, key worker* (укр. ключовий робітник, яким називають медсестер, лікарів та співробітників інших критично важливих служб), *self isolate* (укр. самоізоляція), *social distancing* (укр. соціальне дистанціювання) та *furlough* (укр. безстрокова відпустка).

Отже, вірус і хвороба, що була вперше виявлена у м. Ухань (КНР), в офіційних англійських джерелах спочатку отримала назву *coronavirus* (укр. коронавірус) або *Wuhan coronavirus* (укр. уханський коронавірус). Іноді вона називалася *Wuhan pneumonia* (укр. уханська пневмонія). Відомо, що хвороби часто найменувалися відповідно до місця свого розповсюдження, тобто у назві були зафіксовані географічні ознаки виникнення та/або поширення захворювання, наприклад, іспанський грип, вірус Зіка (походить від однойменного лісу в Уганді) або Ебола (названий на ім'я річки у Демократичній республіці Конго). У січні 2020 р. Всесвітня організація охорони здоров'я рекомендувала використовувати терміни *2019-nCov* та *2019-nCoV acute respiratory disease* (укр. гостра респіраторна хвороба 2019-nCov) на позначення відповідно вірусу та хвороби замість згадування географічних локацій, видів тварин чи людей задля дотримання антидискримінаційних норм. Хоча Президент США Дональд Трамп у своїх офіційних промовах, інтерв'ю і дописах у соціальних мережах практикував використання назв *Chinese virus* або *China virus* (укр. китайський вірус), *China plague* (укр. китайська чума) та інших, що викликало занепокоєння з боку державних органів влади КНР, адже мало ознаки стигматизації та расизму.

У лютому 2020 р. ВООЗ запровадила офіційні назви *COVID-19* та *SARS-CoV-2* на позначення відповідно хвороби та вірусу, що її викликає. Аббревіатура *COVID-19* походить з англійської мови і має комбіновану структуру з восьми елементів, серед яких початкові частини і літери слів, дефіс та цифри. Так, складові акроніму мають наступне значення: *CO* – *corona* (укр. корона), *VI* – *virus* (укр. вірус), *D* – *disease* (укр. захворювання), а число 19 вказує на рік, коли відбувся спалах захворювання, тобто 2019. Скорочення *SARS-CoV-2* на позначення вірусу розшифровується як “severe acute respiratory syndrome coronavirus 2” (укр. тяжкий гострий респіраторний синдром коронавірус 2). Цифра 2 вказує на те, що це похідний вірус від вірусу *SARS*, що вперше був зареєстрований у 2003 р. Отже, офіційне позначення хвороби *COVID-19* стало найбільш вживаним, зокрема в українській, англійській та німецькій мовах: укр. Міністр охорони здоров'я Максим Степанов відвідав Олександрівську клінічну лікарню м. Києва, яка є одним із опорних медичних закладів столиці для лікування хворих на **COVID-19** (1); англ. *Public Health Recommendations for people in U.S. communities exposed to a person with known or suspected COVID-19, other than*

health workers or other critical infrastructure workers (2); нім. *Anfang des Jahres leitete die WHO den SPRP für den Kampf gegen COVID-19 in die Wege* (3). Як бачимо, в українській та німецькій мовах використовується англomовне позначення хвороби із збереженим написанням латиницею. Хоча таке захворювання, як ВІЛ/СНІД, що за своєю формою також є абрeвіатурним найменуванням, закріпилося в українській мові не в іншомовному написанні. Існування й вивчення цієї хвороби триває протягом кількох десятиріч, що стало достатнім періодом для укорінення україномовної номінації.

На сьогодні поруч із терміном *COVID-19* в офіційних україномовних, англomовних та німецькомовних електронних джерелах використовуються також інші позначення хвороби, що спричинила пандемію. Так, на Інтернет сторінці МОЗ України фіксуємо назви коронавірусна інфекція 2019-nCoV, гостра респіраторна хвороба COVID-19, коронавірусна хвороба/інфекція, коронавірус 2019-nCoV (1) та ін. Як бачимо, в українській мові на позначення вірусної хвороби широко використовуються описові конструкції, у складі яких часто функціонують англomовні абрeвіатури. Напр., Оперативна інформація про поширення коронавірусної інфекції 2019-nCoV; *За даними Центру громадського здоров'я, станом на 17 жовтня Україні зафіксовано 6 410 нових випадків коронавірусної хвороби COVID-19*; Про випадки відмови від проведення дослідження на коронавірусну інфекцію, *за наявності симптомів та підпадання під визначення випадку, просимо повідомляти на визначену гарячу лінію вашої області* (1). Цікаво, що офіційні україномовні засоби масової інформації часто на позначення коронавірусної хвороби використовують англomовну абрeвіатуру *2019-nCoV*, що відповідає словосполученню *novel coronavirus* (укр. новий коронавірус), яким прийнято називати нові коронавірусні хвороби до впровадження офіційної назви. Найчастіше ж в українській хвороба номінується запозиченим акронімом з англійської із відповідним графічним оформленням латиницею: Нагадаємо, в Україні для лікування хворих на **COVID-19** виділено 34 154 ліжка, з яких уже зайнято 61% (1).

На офіційному сайті департаменту охорони здоров'я і соціальних служб США також зустрічаємо описові конструкції, що позначають коронавірусну хворобу, зокрема *coronavirus disease 2019 (COVID-19)* або *novel coronavirus 2019 (COVID-19): Limiting close face-to-face contact with others is the best way to reduce the spread of coronavirus disease 2019 (COVID-19)*; *The 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) is a new virus that causes respiratory illness in people and can spread from person-to-person* (2). У німецькій фіксуємо відповідно *Coronavirus-Krankheit (COVID-19)*, а в українській — кронавірусна хвороба (*COVID-19*): нім. *Das WHO-Regionalbüro für Europa veröffentlichte heute vorläufige Empfehlungen zum Umgang mit der Coronavirus-Krankheit (COVID-19) in Haftanstalten und anderen Einrichtungen des Strafvollzugs unter dem Titel <...>* (3); укр. Виявлення нових випадків коронавірусної хвороби (**COVID-19**), реєстрація та моніторинг випадків інфікування та захворювання, епідеміологічний нагляд за контактними особами є надзвичайно важливими (1). Але здебільшого в англійській використовуються скорочені назви: офіційна *COVID-19* та *coronavirus: Flu and COVID-19 share many characteristics, but there are some key differences between the two*; *A novel coronavirus is a new coronavirus that has not been previously identified* (2). В українській мові також знаходимо приклади вживання терміну коронавірус: Неможливо заразитися новим коронавірусом через посилку (1). Отже, найменування коронавірус застосовується як на позначення хвороби, так і вірусу, що її викликає.

Німецькомовний сайт ВООЗ здебільшого використовує звичне *COVID-19: WHO verstärkt Bemühungen im Kampf gegen COVID-19 in der Türkei: Verteilung von Millionen von Schutzartikeln* (3). Цікаво, що в німецькомовних джерелах для позначення хвороби широко вживається скорочена назва *Corona*, яка походить від *Coronavirus* або *Corona-Virus* (написання разом або через дефіс вказує на відсутність унормованої форми): *Der Gesundheitszustand des an Corona erkrankten Saeb Erekat hat sich weiter verschlechtert* (3).

У розмовній англійській, українській та німецькій мовах також використовуються слова англ. *covid*, нім. *Covid* та транслітероване укр. ковід. Пор.: англ. *The AAMC is leading the academic medicine community in proposing a national covid policy* (2); нім. *Mehr als die Hälfte glaubt, Maßnahmen schaden mehr als Covid selbst* (3); укр. Кому найбільше загрожує тривалий ковід (1). Використання скорочених термінів – закономірний процес, що відповідає закону економії мовних засобів, особливо в період інформаційного сплеску [3, с.37], яким і стала пандемія COVID-19.

Справжнім символом 2020 р. стала захисна маска, яка перетворилася на обов'язковий аксесуар не залежно від статі, віку, рівня життя, виду діяльності, політичних чи релігійних переконань. Медична, текстильна, у вигляді респіратора вона стала видимою ознакою хвороби, що зазнала глобального розповсюдження. І якщо раніше про маски згадували під час новорічних свят чи костюмованих заходів, то зараз на запит “маска” у полі пошуку онлайн-служба Гугл видає результат кількістю близько 200 млн. Так, в українській мові маска, що використовується для захисту від коронавірусної інфекції, конкретизується атрибутами захисна, медична, багаторазова, марлева тощо. У німецькій поруч зі словом *Mask* широко використовуються композити *Schutzmask* (укр. захисна маска) та *Behelfs-Mund-Nasen-Schutz* (укр. допоміжний захист для рота і носу) на позначення несертифікованого немедичного виробу. Аббревіатура *FFP-Mask* вказує на маску, що здійснює фільтрацію повітря і має використовуватися медичним персоналом у лікарнях та при взаємодії із хворими на коронавірусну інфекцію. В англійській на позначення захисного засобу для багаторазового особистого застосування вживається лексема *mask* або словосполучення *face mask*, а також *surgical mask*, *medical mask* та *#95 respirator*, що обов'язково мають використовувати медичні працівники. Отже, буквально весь світ вдягнув на себе маску задля захисту від хвороби, що захопила кожен континент планети. З іншого боку, в багатьох країнах збільшується кількість людей, які втомилися від запроваджених владою обмежень і правил, зокрема стосовно обов'язкового носіння маски в громадських місцях. Час від часу відбуваються поодинокі протести “антимасочників” (англ. *antimaskers*), а також багаточисленні марші й маніфестації не тільки в таких європейських містах, як Берлін, Париж, Лондон, Мадрид, а й у Канаді та США.

Отже, проведений аналіз демонструє, що мова активно реагує на процеси, пов'язані з виникненням і глобальним розповсюдженням захворювання на коронавірусну інфекцію. У межах лексичного складу української, англійської та німецької мов актуалізувалися відповідні термінологічні позначення хвороби і вірусу, захисних засобів та способів уникнення захворювання, нових режимів роботи та повсякденного життя за часів протиепідемічних обмежень. Так, для позначення коронавірусної інфекції використовується, з одного боку, офіційно запроваджена англійська аббревіатура *COVID-19*, що функціонує в німецькій та українській мовах як варваризм із збереженим іншомовним написанням, а з іншого — описові конструкції, зокрема в українській та англійській, до складу яких може входити акронім. Окрему групу складають скорочені мовні позначення, що мають відповідні форми в українській, англійській та німецькій мовах.

Література

1. Миголинець, О. І. Номінативний аспект аналізу мовних одиниць. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2011. № 9. С. 338–345.
2. Word of the Year 2020. URL : <https://blog.collinsdictionary.com/language-lovers/the-year-of-lockdown/>
3. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови: [монографія] Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 160 с.

Список використаних джерел

1. Міністерство охорони здоров'я України URL : <https://moz.gov.ua/koronavirus-2019-ncov>
2. U.S. Department of Health and Human Services URL : <https://www.hhs.gov/>
3. Weltgesundheitsorganisation URL : <https://www.euro.who.int/de/home>

В статті розглядаються термінологічні мовні засоби, які актуалізувалися в українському, англійському і німецькому мовах в час виникнення і поширення нової коронавірусної інфекції. Слова і вирази, пов'язані з пандемією, можуть бути поділені на три групи: назви захворювання і вірусу, найменування захисних засобів і видів безпечної поведінки для запобігання інфікування, позначення нових форм життя в умовах обмеженого переміщення. Автор докладно аналізує назви вірусу і хвороби і зауважує, що в досліджуваних мовах крім офіційного англійського терміна COVID-19 широко використовуються описові конструкції і скорочені назви хвороби.

Ключові слова: коронавірус, COVID-19, номінація, акронім, аббревіатура, запозичення, термін.

The article provides the terminological lexical notions which are actualized in the Ukrainian, English and German languages under the influence of emergence and spread of the new coronavirus infection. The words and phrases associated with the pandemic are classified into three groups: the names of illness and virus, protective means and safe behavior; new ways of life in the circumstances of restricted movement. The author gives detailed analysis of the name of the virus and the illness and remarks that not only COVID-19 is used for the official name, but descriptive constructions and short denotations of the disease are widely spread.

Keywords: coronavirus, COVID-19, nomination, acronym, abbreviation, borrowing, term.

Д. А. ГЕБРЕ

Міжрегіональна академія управління персоналом

Т. Г. КОРДУН

Київський національний лінгвістичний університет

МОВНА ОСОБИСТІТЬ ЯК НОСІЙ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Стаття висвітлює поняття мовної картини світу та мовної особистості. Картина світу являє собою національно своєрідну сукупність знань та уявлень про навколишній світ носіїв конкретного національно-культурного середовища. Мовну особистість розглянуто як багатовимірне утворення, що в сукупності пізнавальних, емоційних та мотиваційних ресурсів є потужним провідником національної культури свого народу.

Ключові слова: мовна картина світу, мовна особистість, національно-культурний простір.

У свідомості людини об'єктивний світ відображається не дзеркально, а видозмінено. Цей відтворений у мові вторинний образ становить мовну картину світу – ментальне відображення реальності фізичного світу як результат узагальнення дійсності [1, с. 99].

Роздуми про те, що слід розуміти під висловом «мовна картина світу» можна знайти у Вайсгербера, Гумбольдта, Косеріу, Марті, Уорфа, Тріра, Дорнзайфа та багатьох інших світових лінгвістів. Відомим є афоризм Вільгельма фон Гумбольдта: «Мови – це ієрогліфи, в які людина вкладає світ і свою уяву».

Загальне тлумачення поняття «мовна картина світу» було подано М. Хайдеггером: „Картина світу, сутнісно зрозуміла, означає не картину, що відображає світ, а світ, який розуміють як картину” [2, с.102]. Цінність мовної картини світу полягає у тому, що вона відображає спонтанне, на думку Б.В. Раушенбаха, цілісне сприйняття світу людиною, що включає як наївне первинне знання, так і логічне осмислення світу, а також